

gennemgribende Forandring vilde jo forårsage store Udgifter for Statskassen, men at Forsøget bliver gjort, anser jeg for at være af overordentlig Betydning. Det glædede mig derfor nu at høre af den højtærede Ordfører, at hele Udvalget er enigt i at gøre en lignende Henstilling, som jeg tillod mig i Fjor, og at opfordre den højtærede Minister til at fremsætte et særligt Forslag angaaende denne Sag.

Hvad nu selve den foreliggende Sag angaar, har jeg ikke nogen egentlig Indvending at gøre mod det af Ministeren fremsatte Forslag, men derimod er jeg bleven noget betænkelig ved nogle Ændringer, der ere fremsatte af det ærede Udvalg, og ved en Bemærkning i den afgivne Betænkning. Denne Bemærkning lyder saaledes: „Da det ikke anses for nødvendigt at opretholde Forskellen mellem Hovedgaarde og Selvejrbøndergaarde, har Udvalget stillet Ændringsforslaget under Nr. 4 til § 2“, som gaar ud paa, at det første Stykke af § 2 skal udgaa. Jeg er ikke rigtig klar over Rækkevidden og Betydningen af dette Ændringsforslag. Den ærede Ordfører omtalte det ganske kort, og jeg tillader mig derfor at udbede mig en nærmere Forklaring af, hvad der egentlig er Meningen. Den Lovgivning, vi hidtil have haft, har jo sat sig som Hovedformaal at gøre et bestemt Skel mellem det, vi kalde Bondejord og Hovedgaardsjord, og det var jo navnlig Hovedformaalet i Slutningen af det 18de Aarhundrede ved de Forordninger, der bleve udstedte af de enevældige Konger, at sikre, at Bondejord stadig blev i Bondeje. Dette har jo selvfølgelig haft sin store sociale Betydning og vil ogsaa have det i Fremtiden, at vi have en stor Mellemlasse ude paa Landet og ikke have de bratte Overgange.

Nu gaar hele Udviklingen imidlertid i Retning af Udstykning, saaledes at Jorden udstykkes i større eller mindre Parceller, og Forslaget her gaar jo ud paa yderligere at lette Udstykningen af Bondejord. Men det berører jo ikke det juridiske Spørgsmaal: Forskellen mellem Bondejord og fri Hovedgaardsjord. Naar Bønderne — og der sidder jo i dette Ting mange Gaardmænd — ikke selv interessere sig for at bevare Gaardmandsstanden som saadan, men bidrage, hvad de kunne, til at fremskynde Udstykningen ogsaa af Bondejord, ja saa kunne jo vi, der ikke ere Gaardmænd, ikke have noget at indvende derimod. Det maa Bønderne selv om. Men et andet Spørgsmaal er: Hvis det Ændringsforslag, der er stillet under Nr. 4 til § 2,

har en saa vidtrækkende Betydning, at fremtidig kan man ikke blot udstykke Hovedgaarde som Bøndergaarde, men man kan ogsaa sammenlægge Bøndergaarde med Hovedgaarde, saa maa jeg for mit Vedkommende gøre Indsigelse og advare derimod. Thi det kan meget let føre til, at man under andre Tider, under andre økonomiske Forhold kommer til, at man faar Bønderbyer nedlagte og i Stedet for opretter større Gaarde. Nu har jeg forstaaet vor Lovgivning saadan, at man ikke nu, med den nugældende Lovgivning i Haand, kan nedlægge Bøndergaarde og drive Bondejord sammen med Hovedgaardsjorder.

Dersom jeg f. Eks. af en Herremand køber et Stykke Jord, hvorpaa der er fri Hovedgaardstakst, maa jeg ikke købe saa meget som en Skæppe Land af en Bonde og drive dette Areal i Forbindelse dermed. Saa stærkt og saa bestemt Skel er der gjort i vor Lovgivning med Hensyn til at sammenlægge Bøndergaarde med fri Hovedgaardsjord.

Jeg tror, det har haft sin store Betydning, at det Skel har været sat, og jeg tror, det vil have sin Betydning i Fremtiden, at det opretholdes, at ikke Kapitalister under vanskelige Tider for Bønderne skulle kunne oprette en hel Række Herregaarde ved Siden af dem, vi have i Forvejen. Jeg mindes, da vi her i Rigsdagen fik vedtaget den sidste Lov om Fæstevæsenets Overgang til Selveje, hvilken Misnøje det vakte omkring i Landet, at Herremændene fik Lov til, naar de solgte deres Fæstegaarde, at inddrage hver 10de Fæstegaard og sammenlægge Arealet til en større Herregaard. Det vakte megen Modsigelse rundt omkring i Landet, fordi det syntes at være et Brud paa den bestaaende Lovgivning, der sætter saa bestemt Skel mellem Bondejord og fri Hovedgaardsjord. Jeg tror, som sagt, det har haft sin store Betydning, at det Skel har været sat, jeg tror, det har hindret, at vi her i Danmark have faaet Forhold som i Irland, hvor man saa godt som har udslettet Bøndergaardene og sammendraget dem til større Gaarde, som man forpagter ud, saa at man i Hovedsagen har et Land, bestaaende af store Herregaarde med en Masse fattige Arbejdere og mere eller mindre forarmede Forpagtere.

Derfor bliver jeg betænkelig ved den Passus i Udvalgets Betænkning og ved det Ændringsforslag, der er stillet. Men jeg har den Tillid til den højtærede Landbrugsminister, at han som gammel Bondeven ikke vil være med til at gøre Foran-